

MEMO – КОДЕКС НА ОДНЕСУВАЊЕ (ДРАФТ)

Верзија 1.0.0

13.02.2023

1. Содржина

2. Преамбула	3
3. Правна класификација	3
4. Дефиниции	3
5. Забрана за манипулација на пазарот	5
5.1 Принципи	5
5.2 Забрана за секаков вид однесување кое доведува до лажни и погрешни информации	5
5.3 Забрана за незаконско договарање или здружување	6
5.4 Забрана за секаков вид однесување за позиционирање на цените	6
5.5 Алтернативни постапки	6
5.6 Забрана за инсајдерски тргување	7
5.7 Принципи	7
6. Барања за организација на учесниците на пазарот	7
6.1 Организација на учесниците на пазарот	7
6.2 Обработка на налози	9
6.3 Задолжителни практики против измама со ДДВ и перење пари	9
7. Информации за упатства и казни	10
8. Завршни одредби	11

2. Преамбула

Член 1

- (1) Согласно Правилата за работење на организираниот пазар на електрична енергија, следните правила на однесување важат за ООПЕЕ и за учесниците на организираниот пазар на електрична енергија .
- (2) Согласно европската Регулатива бр. 1227/2011 за интегритет и транспарентност на пазарот на енергија на големо (REMIT) и Законот за енергетика, со овој Кодекс на однесување се утврдуваат правилата со кои се забрануваат практики на злоупотреба, кои влијаат на пазарите на енергија на големо.
- (3) Овој Кодекс на однесување има за цел да спречи и открие несоодветно однесување на учесниците на пазарот со цел пазарот да функционира на правичен и транспарентен начин.
- (4) Овие правила имаат за цел да ја зголемат довербата во пазарот , неговите механизми на одредување на цените и референтниот карактер на постигнатите цени.

3. Правна класификација

Член 2

- (1) Овој Кодекс на однесување е дел од Правилата за работа на организираниот пазар на електрична енергија .
- (2) Овој Кодекс на однесување не ги ослободува учесниците на пазарот од нивната обврска да постапуваат во сообразност со другите документи, кои се составен дел на правилата за работење на организираниот пазар , како што се Оперативните правила и Правилата за клиринг, како и сите известувања или дописи издадени од МЕМО ДООЕЛ во согласност со Правилата за работа на организираниот пазар на електрична енергија.

4. Дефиниции

Член 3

- (1) За целите на овој Кодекс на однесување ќе важат следните дефиниции:
 - а) „Внатрешни информации“ значи прецизни информации, кои не се објавени во јавноста, а се поврзани директно или индиректно со еден или повеќе Договорни трансакции и кои, доколку бидат објавени, веројатно значително ќе влијаат врз цените на тие Договори за физичка испорака на енергија.
 - б) Манипулација на пазарот значи склучување трансакции или издавање налози за тргување:

- кои даваат или е веројатно дека ќе дадат лажни сигнали за понудата, побарувачката или цената на Договорни трансакции ;
- со кои лице или лица, кои дејствуваат заеднички, обезбедуваат или се обидуваат да одржат одредена цена на еден или повеќе Договорни трансакции на вештачко ниво, освен ако лицето кое ја склучило трансакцијата или издало налог за тргување утврди дека причините за да го стори тоа се легитимни и дека трансакцијата или налогот за тргување се во сообразност со прифатените пазарни практики на пазарите на MEMO;
- кои користат или се обидуваат да искористат фиктивно средство или друга форма на измама или постапка, кои даваат или е веројатно дека ќе дадат погрешни сигнали за понудата, побарувачката или цената на Договорни трансакции;
- со кои се шират информации преку медиумите, вклучувајќи го и интернетот, или на кој било друг начин со што се даваат или е веројатно дека ќе се дадат лажни или погрешни сигнали за понудата, побарувачката или цената на Договорни трансакции, вклучувајќи и ширење гласини и лажни или погрешни вести, при што лицето кое ги шири знаело или требало да знае дека информациите биле погрешни или лажни.

в) Обид за манипулација на пазарот значи склучување трансакции, издавање налози за тргување или преземање други активности во врска со Договорни трансакции со намера:

- да се дадат лажни или погрешни сигнали за понудата, побарувачката или цената на Договорни трансакции;
- да се обезбеди цената на еден или повеќе Договорни трансакции на вештачко ниво, освен ако лицето кое ја склучило трансакцијата или го издало налогот за тргување утврди дека неговите причини да го стори тоа се легитимни и дека трансакцијата или налогот за тргување е во сообразност со прифатените пазарни практики на пазарот на MEMO; или
- да се употреби фиктивно средство или друга форма на измама или постапка, со што се даваат или е веројатно дека ќе се дадат лажни или погрешни сигнали за понудата, побарувачката или цената на Договорни трансакции;
- за ширење информации преку медиумите, вклучувајќи го и интернетот, или преку кои било други средства за да се дадат лажни или погрешни сигнали за понудата, побарувачката или цената на Договорни трансакции.

5. Забрана за манипулација на пазарот

5.1 Принципи

Член 4

- (1) Се забранува секако вклучување или обид за вклучување во манипулација на пазарот во врска со Договорни трансакции.
- (2) Забраната вклучува, без ограничување:
 - а) секаков вид на однесување кое доведува до лажни или погрешни информации,
 - б) секаков вид на незаконско договарање или здружување на учесниците на берзата меѓу себе или со трети лица,
 - в) секаков вид на однесување за позиционирање на цените.
- (3) Учесникот на пазарот се обврзува на правичност во однос на организираниот пазар на електрична енергија и другите учесници на пазарот. Тие ќе склучуваат само трансакции на организираниот пазар на електрична енергија, кои се во сообразност со вообичаените трговски практики и принципите на професионални трговци на пазарот.
- (4) Сите налози доставени на организираниот пазар на електрична енергија мора да имаат соодветна економска оправданост. МЕМО ДООЕЛ има право да побара доказ за таквата оправданост барајќи објаснувања од корисникот на налозите.

5.2 Забрана за секаков вид однесување кое доведува до лажни и погрешни информации

Член 5

- (1) На учесниците на пазарот особено им се забранува:
 - а) внесување налози без соодветна економска оправданост,
 - б) Доставување налози без намера за нивно извршување,
 - в) давање лажни или погрешни сигнали за понудата, побарувачката или цената на Договорни трансакции,
 - г) користење фиктивно средство или друга форма на измама или постапување, со кое се даваат или е веројатно дека ќе се дадат лажни или погрешни сигнали во врска со понудата, побарувачката или цената на Договорни трансакции,
 - д) Ширење лажни или погрешни информации за пазарот преку медиуми, вклучувајќи го и интернетот, или преку други средства.

5.3 Забрана за незаконско договарање или здружување

Член 6

(1) На учесниците на пазарот особено им се забранува:

а) доставување налози за купување или продажба во исто време (или скоро во исто време) по иста цена и количина (т.е. однапред договорено тргување),

б) да склучуваат договори за продажба или купување енергија на големо со Договорни трансакции, во кои нема промена во интересите на крајниот корисник или во пазарниот ризик или да склучуваат договори во кои преносот на интересот на крајниот корисник или пазарниот ризик е само помеѓу страните кои дејствуваат здружено или во таен договор.

5.4 Забрана за секаков вид однесување за позиционирање на цените

Член 7

(1) На учесниците на пазарот особено им се забранува:

а) одржување на цената на една или повеќе Договорни трансакции на вештачко ниво, освен ако лицето кое ја склучило трансакцијата или го издало налогот за тргување утврди дека неговите причини да го стори тоа се легитимни и дека трансакцијата или налогот е во сообразност со прифатените пазарни практики на засегнатиот пазар за трговија со енергија на големо,

б) вештачки да предизвикуваат цените да бидат на ниво кое не е оправдано од пазарните движеа за понуда и побарувачка, вклучувајќи ја фактичката достапност на производствениот или транспортниот капацитети на побарувачката.

(2) Учесниците на пазарот се овластени да склучуваат вкрстени трансакции, ако за тоа постои реална економска оправданост и/или нема за цел да влијае на цените на берзата.

5.5 Алтернативни постапки

Член 8

(1) Ако се утврдени алтернативни постапки за утврдување на индексите, сите учесници во тие постапки, во кои е утврдена објективната пазарна вредност, се должни да ја достават својата процена без вклучен личен интерес и според нивното најдобро знаење и уверување.

5.6 Забрана за инсајдерски тргување

Член 9

- (1) На учесниците на пазарот или нивните овластени застапници, кои поседуваат внатрешни информации во врска со договорни трансакции, им се забранува:
 - а) да ги користат тие информации со стекнување или отуѓување или преку обид за стекнување или отуѓување, за своја сметка или за сметка на трето лице, директно или индиректно, на Договорни трансакции со кои се тргува на организираниот пазар на електрична енергија на кои се однесуваат таквите информации,
 - б) да ги откријат тие информации на кое било друго лице, освен ако таквото откривање е направено во текот на нормалното извршување на нивната функција, професија или должности,
 - в) да му препорачаат или да поттикнат друго лице врз основа на внатрешни информации да стекне или отуѓи договорни трансакции на организираниот пазар на електрична енергија, на кои се однесуваат таквите информации.
- (2) Учесниците на пазарот го поддржуваат МЕМО во понатамошното развивање на транспарентноста на активностите на организираниот пазар на електрична енергија.

5.7 Принципи

Член 10

- (1) Доколку некој учесник на пазарот дава изјави за јавноста во врска со неговото учество во организираниот пазар на електрична енергија, учесникот има обврска да се осигури дека дадените изјави се вистинити.
- (2) Исто така, учесникот на пазарот е должен да се воздржи од нарушување на угледот на организираниот пазар на електрична енергија и на компаниите кои работат на организираниот пазар на електрична енергија преку свесно давање лажни изјави.

6. Барања за организација на учесниците на пазарот

6.1 Организација на учесниците на пазарот

Член 11

- (1) Учесникот на пазарот е должен да го организира своето деловно работење на таков начин што ќе ги исполнува сите законски и регулаторни барања за тргување со енергија, особено за тргување на организираниот пазар и порамнување на договорни трансакции.
- (2) Соодветната организација на учесникот на пазарот го вклучува особено следното, имајќи ги предвид личните околности и обемот на деловните активности на учесникот во тргувањето:

- а) учесникот на пазарот има внатрешно воспоставена организациона структура
 - б) обемот на должностите на вработените е јасно дефиниран
 - в) активностите на тргување ефикасно се следат интерно и
 - г) достапно е ефикасно управување со ризиците со правила и контролни механизми за основните ризици од тргување со електрична енергија.
 - д) Обврска за известување на ООПЕЕ без одлагање во случај на промена на информациите кои се однесуваат на неговата компанија.
- (3) Учесникот на пазарот е должен да осигури дека неговите овластени застапници се доволно квалификувани и се обврзани да го почитуваат Правилата за организиран пазар на електрична енергија, вклучувајќи го и овој Кодекс на однесување.
- (4) Одредбите од овој дел се однесуваат на учениците во тргување и трговците, кои директно или индиректно извршуваат налози за своите клиенти на организираниот пазар на електрична енергија.
- (5) Учесниците на пазарот се должни да ги третираат своите клиенти со потребниот степен на професионализам и правичност и соодветно да ги решаваат конфликтите со интересите на клиентот.
- (6) Учесниците на пазарот се особено должни
- а) да ги обезбедуваат своите услуги во врска со тргувањето на организираниот пазар на електрична енергија со потребното стручно знаење, грижа и совесност во секое време
 - б) да се трудат да избегнуваат конфликт на интереси и јасно да им ги објаснат на клиентите општиот тип и потекло на конфликтите на интереси пред извршувањето на трансакциите за клиентите.
- (7) Сите информации, кои учесниците на пазарот ги обезбедуваат за своите клиенти, мора да бидат искрени, без грешки и да не доведуваат до заблуда.
- (8) Општо земено, секое воведување на налози на клиентот треба да биде во интерес на клиентот и да го има истиот резултат како поединечниот налог да бил директно доставен на организираниот пазар за електрична енергија за извршување.

6.2 Обработка на налози

Член 12

- (1) При извршувањето на налозите на клиентите, учесникот на пазарот е должен да преземе мерки на претпазливост со цел
 - а) налозите на клиентот веднаш да се извршат на организираниот пазар, без фаворизирање на други налози на клиенти и на сопствените интереси во тргувањето
 - б) споредливите налози на клиентите да се извршуваат или проследуваат во согласност со редоследот по кој се примени
 - в) да се зачуваат интересите на сите вклучени клиенти при комбинирањето на налозите на клиентите
 - г) да се спречи секоја злоупотреба на информации во врска со налозите на клиентот кои сè уште не се извршени.

6.3 Задолжителни практики против измама со ДДВ и перење пари

Член 13

- (1) Учесниците на пазарот се одговорни за своите клиенти пред операторот на организираниот пазар на електрична енергија.
- (2) Учесниците на пазарот, кои купуваат и продаваат во сопствено име за сметка на трето лице (трансакции за клиенти) или кои настапуваат како посредници за договори за купување и продажба (брокерско работење), треба да избегнуваат склучување сомнителни договорни односи. Тие се особено должни да вложат максимални напори за да спречат да бидат дел од синџири на трансакции кои вклучуваат измами со ДДВ и перење пари.
- (3) Учесниците на пазарот се должни:
 - а) да склучуваат договори со нивните клиенти само откако ќе ја проверат доверливоста, бонитетот и економската способност на компанијата (т.е. принципот на „Запознај го својот клиент“) врз основа на, но без ограничување на следните информации:
 - Историја на компанијата
 - Акционерска структура/структура на удели
 - Локација на компанијата
 - Професионалност на компанијата
 - Искуство на пазарот на енергија.
 - б) да ги следат трансакциите на своите клиенти и да побараат објаснување за невообичаеното однесување при тргување (непредвидлив волумен, скокови во обемот).

в) редовно да се информираат дали нивните клиенти настапуваат како застапник на трети лица и за идентитетот на тие трети лица

г) да не се вклучуваат во трансакција чија економска причина е непозната или се чини невообичаена, како на пример ако:

- Условите за плаќање предложени од нивните клиенти се невообичаени, како на пример плаќање во готово или плаќање на жиро сметка во друга земја различна од онаа во која продавачот има седиште,
- Условите за испорака и/или условите предложени од нивните клиенти се невообичаени за соодветната бранша,
- Нивните клиенти настапуваат како застапник на трети лица и идентитетот на тие трети лица е непознат или сомнителен.

(4) Доколку учесникот на пазарот детектира сомнително однесување, тој е должен веднаш да ги извести соодветните надлежни органи и Управата за надзор на пазарот на МЕМО.

7. Информации за упатства и казни

Член 14

- (1) Учесниците на пазарот и овластените застапници, кои тргуваат на организираниот пазар на електрична енергија, се должни да ги следат упатствата и правилата на релевантните надзорни органи и на МЕМО ДООЕЛ, а особено на тимот за надзор на пазарот на МЕМО.
- (2) Ако учесниците на пазарот или овластените застапници, кои тргуваат на организираниот пазар на електрична енергија, извршат повреда на постојните одредби или не ги почитуваат упатствата на тимот за надзор на пазарот, тие може привремено да бидат суспендирани од тргување на организираниот пазар на електрична енергија во целост или само за одредени пазари на МЕМО ДООЕЛ во согласност со подеталните одредби содржани во Правилата за организиран пазар на електрична енергија или може да им се забрани да постапуваат по налозите на клиентот.
- (3) Тимот за надзор на пазарот има право од секој учесник на пазарот да побара да достави информации и документи и да спроведе истраги, доколку тоа е потребно за извршување на нејзините задачи согласно член 22 од Правилата за организиран пазар на електрична енергија. Управата за надзор на пазарот особено има право во секое време да побара информации во врска со вистинските сопственици на деловното работење на учесникот на пазарот.
- (4) Доколку учесникот на пазарот и неговите овластени застапници, кои тргуваат на организираниот пазар на електрична енергија, ги прекршат постојните правила, не ги почитуваат упатствата на МЕМО ДООЕЛ или барањето за доставување информации од Управата за надзор на пазарот или релевантниот надзорен орган, МЕМО ДООЕЛ може да ги

исклучи од тргувањето на берзата во целост или за одредени пазари или Договори за физичка испорака на енергија во согласност со деталните одредби наведени во Правилата за организиран пазар на електрична енергија или може да им се забрани да постапуваат по налозите на клиентот.

- (5) Казните се кумулативни и не исклучуваат други казни предвидени со други одредби на Правилата за организиран пазар на електрична енергија.

8. Завршни одредби

Член 15

- (1) Овој Кодекс на однесување и сите негови измени и дополнувања стапуваат на сила на денот на објавување, освен ако е договорено друго време.
- (2) Ако некој учесник на пазарот не ги прифаќа измените, тој има право веднаш да го прекине неговиот прием на организираниот пазар на електрична енергија во наредните десет (10) календарски денови од датумот на објавување.